

Historia

Osadnictwo gminy ma bardzo długą, choć słabo zbadaną historię. Archeolodzy żartują niekiedy, że tutaj w pobliżu Wisły, gdzie szpadlem nie ruszyć natrafia się na zabytki przeszłości. Licznie występują tutaj zabytki neolityczne. Kilometr na południe Maciejowice Zakład Historii Kultury Materialnej PAN prowadził w latach osiemdziesiątych wieloletnie badania wykopaliskowe na cmentarzysku kultury łużyckiej. Zabytki z tego stanowiska prezentowane są w maciejowickim muzeum.

W połowie lat osiemdziesiątych prowadzono również krótkotrwałe badania na stanowisku, należącym do epoki żelaza, kultury przeworskiej w Oblinie, a w końcu XIX w., podczas fundamentów pod plebanię w Maciejowicach, natrafiono na bogaty skarb monet rzymskich. O czasach badanych już wiemy, że przez ten teren wiódł szlak handlowy z przeprawy przez Wisłę w rejonie Kochów – Świerże, w kierunku Żelechowa, Łukowa i dalej na Ruś.

Bardziej intensywne osadnictwo na terenie obecnej gminy Maciejowice rozwinęło się w XII i XIII w., czemu sprzyjały tutejsze gleby – w części żyzne nadwiślańskie mady. Organizatorami tej akcji osadniczej były początkowo czynniki kościelne: zakon norbertynek z Płocka w rejonie Wargocina, kanonicy regularni z Czerwińska w rejonie Kochowa i prawdopodobnie biskupstwo poznańskie w rejonie Samogoszczy. We wszystkich tych ośrodkach najpóźniej w XIV wieku powstały parafie. W pierwszej połowie XV wieku pojawił się tutaj konkurencyjny ośrodek osadnictwa o charakterze rycerskim. Z nadania królewskiego okoliczne puszcze otrzymał wówczas ród Ciołków. Jedna z jego gałęzi osiadła w Maciejowicach i przyjęła nazwisko Maciejowickich. Przypuszcza się, że to Maciejowscy wybudowali i przyjęli jako swą siedzibę zamek w miejscu, które dziś nazywa się Podzamczem.

W 1507 roku stolnik sandomierski Kacper Maciejowski otrzymał od Zygmunta Starego przywilej lokacyjny na założenie miasta w nie istniejącej obecnie wsi Ostrów. Pół wieku później miasteczko to zostało przeniesione w pobliże wsi Maciejowice i odtąd nosiło jej nazwę. Przenosiny te związane były z dramatycznymi powodziami i zmianą koryta Wisły, która miała tutaj miejsce w połowie XVI w. Zmiany te ostatecznie przypieczętowały upadek Kochowa. Zakonnicy już w 1525 roku sprzedali swe dobra (rok później weszły one w skład dóbr podzameckich), a siedziba parafii, najpóźniej w początkach XVII wieku, została stamtąd przeniesiona do Maciejowic.

Dzieje rozrastania się majątku podzameckiego (stopniowo także na rejon Samogoszczy) nie są pełni znane. Wiemy, że w drugiej połowie XVII wieku jego właścicielami byli Stanisławscy (wojewoda kijowski Michał, a następnie jego córka Anna) i że dobra te znacznie ucierpiały w okresie potopu szwedzkiego. W Maciejowicach, które niezmiennie pozostawały jednym z najmniejszych miasteczek w okolicy, już wtedy istniał szpital – przytułek dla starców i szkółka, na którą Anna (po trzecim mężu nosząca nazwisko Zbąska) w testamencie spisany w 1698 roku przeznaczyła znaczną kwotę, pod warunkiem, że prowadzić ją będą księża pijarzy. Po jej śmierci właścicielem majątku przez lat kilka pozostawał proboszcz parafii Św. Krzyża w Warszawie, ks. Bartłomiej Tarło. W 1705 roku w Podzamczu osiedli Potoccy, a w 1792 r. Zamoyscy.

10. X. 1794 r. na polach Podzamcza i pobliskiej wsi Oronne

miała miejsce pamiętna bitwa, zwana bitwą pod Maciejowicami.

W początkach XIX wieku majątek podzamecki przeżywał swoje złote czasy. Po powrocie z kilkuletnich wojaży po Europie, posiadłość objął – wtedy człowiek jeszcze, wychowanek Staszica, od 1800 r. ordynat – Stanisław Kostka hrabia Zamoyski. Gospodarowanie rozpoczął od budowy nowej siedziby. Założył park i na części fundamentów zburzonego podczas bitwy zamku postawił istniejący do dziś pałac. Następnie przeprowadził szereg inwestycji o charakterze przemysłowym (ceglarnia, garkarnia, fabryczka tkacka, gorzelnia, browar).

W 1803 roku zwolnił mieszczan maciejowickich z odrabiania pańszczyzny. To za jego rządów powstały niemal wszystkie zabytki Maciejowic i Podzamcza. Wtedy założono, później słynne na całą Europę, szkółki drzew i krzewów ozdobnych. Jeszcze dziś można spotkać niejedną dendrologiczną ciekawostkę. Przez pierwszą połowę XIX wieku ordynacja była ośrodkiem postępu w rolnictwie, stosowano tu nowoczesne na owe czasy metody uprawy ziemi, maszyny rolnicze. Miało to duży wpływ na ekonomiczny rozwój miasta.

Mieszkańcy Maciejowic i okolicznych wsi byli aktywni w dobie powstania styczniowego. W 1861 roku odbyły się tutaj dwie duże manifestacje patriotyczne. 28 stycznia 1863 r. sformowana w Maciejowicach partia powstańcza dowodzona przez pułkownika Walentego Lewandowskiego bez powodzenia zaatakowała stacjonujący w Łaskarzewie batalion saperów rosyjskich. Po upadku Powstania Styczniowego, władze carskie odebrały w 1870 roku Maciejowicom prawa miejskie.

Ciężkie walki toczyły się tutaj na przełomie lipca i sierpnia 1915 roku, kiedy Niemcy, przekroczywszy Wisłę, przełamywali w tym rejonie uporczywą obronę rosyjską. W sierpniu 1920 r. wieś Kobylnica stanowiła najdalej wysunięty w górę Wisły punkt, do którego dotarły patrole bolszewickie. We wrześniu 1939 r. przez istniejący zaledwie przez trzy tygodnie w Przewozie drewniany most wycofywały się za Wisłę oddziały Armii Prusy.

9 września Maciejowice przeżyły silne bombardowanie. Jesienią 1942 roku w ostatnią drogę wyprowadzono z Maciejowic całą ludność żydowską, stanowiącą wtedy około 1/3 mieszkańców miasteczka. W lipcu 1944 roku gmina stanowiła bliskie zaplecze głównych przepraw na przyczółek warecko – magnuszewski i znów poważnie ucierpiała w wyniku działań wojennych. Z odniesionych ran po wojnie, miejscowość długo się odbudowywała.

Lata 50-te i pierwsza połowa lat 60- tych to trudny okres w historii Maciejowic; usuwanie śladów pookupacyjnych, troska o codzienny byt. Nieco ożywienia wniosły następne lata. Nowego wyglądu zewnętrznego i wewnętrznego doczekał się kościół i plebania, w 1963 r. otwarta została nowa szkoła – pomnik Tysiąclecia, która otrzymała imię Tadeusza Kościuszki. Wybudowano też kilka obiektów użyteczności publicznej. W latach siedemdziesiątych wyremontowano zaniedbany ratusz oraz uporządkowano zabudowę wokół rynku.

Natomiast majątek podzamecki po wojnie został znacjonalizowany. Zorganizowano tutaj Państwowe Gospodarstwo Ogrodnicze. Po roku 1990, kiedy nastąpił upadek PGO, jego majątek stał się własnością Agencji Rolnej Skarbu Państwa i Gminy.